

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

ในบทนี้จะกล่าวถึงการสรุปผลการวิจัย เรื่อง "ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง" โดยเริ่มตั้งแต่ที่มาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ แนวเหตุผล ขอบเขตการวิจัย แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง วิธีการดำเนินการวิจัย ผลการวิเคราะห์ ตลอดจนข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยเรื่องนี้

6.1 สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งที่เกิดขึ้น โดยการนำกิจกรรมทางด้านการเกษตรกรรมเป็นจุดขาย เพื่อดึงดูดให้เกิดกิจกรรมการท่องเที่ยว พร้อมเผยแพร่ผลผลิตที่โดดเด่นของพื้นที่ และช่วยแบ่งเบาภาระแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เป็นการกระจายกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้คนในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่มีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น พื้นที่เกษตรกรรมจึงเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่มีความสนใจจากนักท่องเที่ยว จังหวัดระยองเป็นจังหวัดหนึ่งที่ได้รับยกย่องและมีชื่อเสียงทางการทำสวนผลไม้ สวนเกษตร ดังนั้น การที่จะนำพื้นที่สวนเกษตรในจังหวัดระยองมาพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวนั้น ควรมีวิธีการคัดเลือกพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพ มีความพร้อมต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมต่อไป สำหรับงานวิจัยนี้ได้เล็งเห็นความสำคัญของการหาศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยนำหลักแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยว แนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม และการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เมื่อนำมาวิเคราะห์ศักยภาพโดยใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนักแล้ว จะสามารถหาระดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อจะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้ ผลการวิเคราะห์ที่ได้นอกจากจะรู้ถึงศักยภาพพื้นที่ที่มีความเหมาะสมที่นำไปพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวแล้ว ยังรู้ถึงสภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่ที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการวางแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวไม่ให้เกิดผลเสียหรือผลกระทบต่อวิถีเกษตร และพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนได้ ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้

แนวเหตุผลของงานวิจัย คือ การสร้างดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว นำมาวิเคราะห์ร่วมกับเทคนิคการถ่วงน้ำหนัก จะสามารถวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมได้

วิธีดำเนินการวิจัย เริ่มตั้งแต่การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์และสอบถาม จาก 1) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการผู้มีประสบการณ์ด้านการท่องเที่ยวเป็นผู้ให้คำแนะนำนักดัชนีชี้วัด เพื่อนำมาเป็นค่าคะแนนดัชนีชี้วัด 2) กลุ่มนักท่องเที่ยว เพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม และ 3) กลุ่มเกษตรกรเจ้าของสวนเกษตร เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอและผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดระยอง เพื่อทำการประเมินศักยภาพสวนเกษตร

การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมในจังหวัดระยอง พิจารณาจากดัชนีชี้วัดศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว 2) ด้านสภาพการเข้าถึง 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก 4) ด้านสภาพแวดล้อม 5) ด้านข้อจำกัดในการรองรับนักท่องเที่ยว และ 6) ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว โดยดัชนีชี้วัดแต่ละด้านมีลำดับความสำคัญแตกต่างกัน ตามที่ผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำ ซึ่งพบว่าดัชนีชี้วัดด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมีความสำคัญมากที่สุด และดัชนีชี้วัดด้านสิ่งอำนวยความสะดวกจะมีความสำคัญน้อยที่สุด

สร้างตัวแปรย่อยภายในดัชนีชี้วัดที่ได้จากแนวความคิดทางภูมิศาสตร์และการจัดการท่องเที่ยว โดยการคัดเลือกตัวแปรย่อยจะแบ่งตามกลุ่มของดัชนีชี้วัด จากการกำหนดตัวแปรย่อยของแต่ละดัชนีชี้วัดศักยภาพด้านต่างๆ ทำให้ดัชนีชี้วัดศักยภาพแต่ละด้านมีจำนวนตัวแปรย่อยภายในดัชนีชี้วัดจำนวนไม่เท่ากัน จึงต้องทำการปรับค่ามาตรฐานจำนวนตัวแปรก่อน โดยปรับค่ามาตรฐานให้จำนวนตัวแปรภายในดัชนีชี้วัดแต่ละด้านให้มีค่าเท่ากับ 100 คะแนน หลังจากนั้นจึงนำคะแนนที่ปรับค่ามาตรฐานแล้ว มาคำนวณหาค่าระดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยการใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนัก

ผลการวิเคราะห์หาค่าระดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม โดยการใช้เทคนิคการถ่วงน้ำหนัก ผลการวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรตามค่าศักยภาพที่คำนวณได้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง มีค่าคะแนนระหว่าง 73.51 - 88.65

กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง มีค่าคะแนนระหว่าง 58.36 - 73.50

กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีค่าคะแนนระหว่าง 43.22 - 58.35

ผลการจัดลำดับศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม มีดังนี้

1) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง มีจำนวน 4 แห่ง ได้แก่ บ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ สวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร และกลุ่มเกษตรหนองตะพาน อ.บ้านค่าย กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ อ.วังจันทร์

2) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง มีจำนวน 1 แห่ง ได้แก่ กลุ่มเกษตรผสมผสาน อ.ปลวกแดง

3) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีจำนวน 8 แห่ง ได้แก่ สวนนายประวิทย์ ธรรมเจริญ อ.เมือง กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หนองหว้าและสวนนายเดี่ยว จ้อยเจริญ กิ่ง อ.นิคมพัฒนา สวนป้าหินดาษ สวนผลไม้หน้าทรัพย์ อ.แก่ง บ้านสวนเดือนกมลและสวนนายอร่าม เกตุษา กิ่ง อ.เขาชะเมา สวนไร่ครูและสวนธนไพบูลย์ อ.บ้านฉาง

สภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรที่มีจะผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา จากการศึกษาและวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่สวนเกษตรในพื้นที่ศึกษา สามารถจำแนกสภาพปัญหาและอุปสรรคของพื้นที่สวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้ดังนี้

1) จากดัชนีชี้วัดศักยภาพทั้ง 6 ด้าน สามารถจำแนกสภาพปัญหาและอุปสรรคได้ดังนี้

1.1) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพสูง พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ทางด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว พบว่า พื้นที่สวนเกษตรกลุ่มเกษตรหนองตะพาน สวนประสมทรัพย์ สวนริมธาร อ.บ้านค่าย และกลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ อ.วังจันทร์ ยังขาดวิถีชีวิตของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ยกเว้นบ้านสมุนไพรไทยที่ยังคงเหลือวัฒนธรรมและวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่ ทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า กลุ่มเกษตรคลองบางบ่อยังขาดที่พักไว้ให้บริการ บ้านสมุนไพรไทยและกลุ่มเกษตรคลองบางบ่อ ยังขาดร้านอาหาร - เครื่องดื่ม ไว้ให้บริการกับนักท่องเที่ยว

1.2) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพปานกลาง พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ได้แก่ ทางด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว ขาดประเพณีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรแบบดั้งเดิมเหลืออยู่ ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า ขาดที่พักและร้านอาหาร - เครื่องดื่มให้บริการกับนักท่องเที่ยว ขาดการใช้ป้ายสื่อความหมายในการอธิบายพืชพันธุ์ ขาดเจ้าหน้าที่หรือเกษตรกรที่จะประชาสัมพันธ์และไว้ต้อนรับนักท่องเที่ยว ทางด้านสภาพแวดล้อม พบว่า ไม่มีสภาพแวดล้อมด้านใดที่

จะช่วยสร้างทัศนียภาพให้พื้นที่ที่มีความสวยงามมากยิ่งขึ้น และไม่มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติ ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว พบว่า ระบบการให้ความรู้ การสื่อความหมาย ยังไม่มีเอกสาร แผ่นพับ หรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว ขาดการจัดพื้นที่สาธิตหรือเรือนเพาะชำให้นักท่องเที่ยวได้ร่วมทำกิจกรรมทางด้านเกษตร รวมทั้งขาดการประชาสัมพันธ์และโฆษณาให้เป็นที่รู้จักในหมู่นักท่องเที่ยวทั่วไป

1.3) กลุ่มพื้นที่สวนเกษตรที่มีศักยภาพต่ำ มีสภาพปัญหาและอุปสรรคของสวนเกษตรที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว พบว่า ด้านคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยว คือทรัพยากรทางด้านเกษตรของแต่ละสวนไม่มีความโดดเด่น สามารถพบเห็นได้ทั่วไป ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ ยังขาดสิ่งอำนวยความสะดวกด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ที่พัก ร้านอาหาร และเครื่องดื่ม ร้านขายของที่ระลึกและผลผลิตทางการเกษตร การใช้ป้ายสื่อความหมายอธิบายพืชพันธุ์ ระบบการรักษาความปลอดภัยที่ดี ด้านสภาพแวดล้อม พบว่า สวนเกษตรกลุ่มนี้ขาดการจัดการดูแลบริเวณแหล่งท่องเที่ยวให้สะอาดและสวยงาม รวมทั้งขาดการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับพื้นที่และธรรมชาติให้นักท่องเที่ยวร่วมทำกิจกรรม ด้านการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว พบว่า ขาดระบบการให้ความรู้การสื่อความหมายที่ดี ได้แก่ ขาดเจ้าหน้าที่หรือเกษตรกรนำชมสวนเกษตรที่มีความรู้และประสบการณ์ในการนำชมสวนเกษตร ขาดการจัดฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับวิธีการทำการเกษตรให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้สนใจ ขาดการใช้เอกสาร แผ่นพับ หรือคู่มือประกอบการเที่ยวชมและให้ความรู้ด้านการเกษตร ขาดการจัดเส้นทางนำชมพื้นที่สวนเกษตรที่แยกจากพื้นที่เกษตรจริง รวมทั้งขาดการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักของคนในจังหวัดและในหมู่นักท่องเที่ยวทั่วไป ทำให้นักท่องเที่ยวและผู้สนใจเข้าถึงยังแหล่งท่องเที่ยวทำได้ยาก

2) สภาพปัญหาและอุปสรรคที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวจากส่วนอื่นๆ จากการสัมภาษณ์และสอบถามจากเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ เจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยว พบว่า สภาพปัญหาและอุปสรรคที่จะมีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยว ยังสามารถแบ่งได้อีก 2 ส่วน ดังนี้

2.1) สภาพปัญหาและอุปสรรคส่วนที่เกิดจากหน่วยงานทางภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ได้แก่ การขาดการส่งเสริมและเกื้อหนุนด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว ได้แก่ ป้ายชี้บอกเส้นทางตามถนนเพื่อเข้าไปยังแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การทำแผนที่บอกตำแหน่งที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยว ณ จุดให้บริการข่าวสารและข้อมูลด้านการท่องเที่ยว การส่งเสริมให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารและแนวทางในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังขาดการฝึกอบรม

และการนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้กับเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรนำความรู้ไปใช้พัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพ ขาดการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ แนะนำให้เป็นที่รู้จักของคนในจังหวัด และนักท่องเที่ยวทั่วไปอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง รวมทั้งขาดการส่งเสริมทางด้านเงินทุนหรือแหล่งทุนในการนำมาพัฒนาด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น

2.2) สภาพปัญหาและอุปสรรคส่วนที่เกิดจากเกษตรกร ได้แก่ เกษตรกรยังขาดความรู้ความเข้าใจในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ดี ขาดความสนใจและความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้ในการพัฒนาพื้นที่การเกษตรของตนเพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยว ขาดเงินลงทุนที่จะนำไปใช้พัฒนาพื้นที่ของตนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ในลักษณะที่เกษตรกรมีการดำเนินงานเป็นกลุ่ม การจัดพื้นที่เพื่อรองรับด้านการท่องเที่ยว จะเกิดปัญหาและอุปสรรคทางการให้ความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว มีการขัดผลประโยชน์กันเองอยู่ จึงทำให้การตัดสินใจในการดำเนินงานของกลุ่มเกษตรกรเป็นไปได้ยาก ทำให้การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวทำได้ยากยิ่งขึ้น

6.2 ข้อเสนอแนะ

1. เนื่องจากนักท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน ดังนั้น ควรจัดกลุ่มสวนเกษตรเพื่อสนองตอบความต้องการของกลุ่มนักท่องเที่ยวตามวัตถุประสงค์ เช่น กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ที่จะเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกรและใช้ชีวิตร่วมกับธรรมชาติ สวนเกษตรที่เหมาะสมจะมาท่องเที่ยว ได้แก่ บ้านสมุนไพรไทย อ.วังจันทร์ เนื่องจากเกษตรกรยังคงดำรงชีวิตกับธรรมชาติเป็นหลัก นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้ถึงภูมิปัญญาของชาวบ้านในการทำยาสมุนไพร เรียนรู้พืชสมุนไพรชนิดต่างๆ การรักษาด้วยยาแผนโบราณ รวมถึงการปลูกพืชปลอดสารพิษ ประกอบกับมีสภาพพื้นที่มีความร่มรื่นเหมาะกับการเรียนรู้ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์ต้องการแวะชมและซื้อผลผลิต สวนเกษตรที่เหมาะสมจะมาท่องเที่ยว ได้แก่ สวนเกษตรหนองตะพาน อ.บ้านค่าย เนื่องจากยังสามารถเดินทางไปยังพื้นที่เกษตรอื่นๆ ในอำเภอ รวมทั้งตั้งอยู่ไม่ห่างจาก อ.เมืองระยอง ซึ่งมีแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่มีชื่อเสียง กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้การดำเนินงาน การจัดการสวนเกษตรเชิงธุรกิจเพื่อการท่องเที่ยว สวนเกษตรที่เหมาะสม ได้แก่ สวนสุภัทราแลนด์ อ.บ้านค่าย เป็นต้น

2. เกษตรกร เจ้าหน้าที่และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม ควรนำดัชนีชี้วัดศักยภาพที่ได้จากการวิจัยไปประเมินหาระดับศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรที่จะพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรก่อนที่จะนำพื้นที่สวนเกษตรแห่งนั้นไปพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป
3. ศึกษาทัศนคติ ความต้องการของนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงพื้นที่สวนเกษตรให้สอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว
4. การวิจัยครั้งต่อไป ควรนำวิธีการวัดศักยภาพไปประยุกต์ใช้ร่วมกับเทคนิคหรือวิธีการทางสถิติอื่นๆ เช่น สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression) รวมถึงเทคนิคทางด้านสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (GIS) และนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรมพื้นที่อื่นๆ เช่น พื้นที่การเกษตรกรรมทางภาคเหนือของประเทศ ที่มีการปลูกดอกไม้และผลไม้เมืองหนาว ซึ่งเป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว เป็นต้น